

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2024. № 5.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.5.40>

УДК 336.14;352

*Н. Є. Кульчицька,
к. е. н., доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін,
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу,
м. Чортків*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7847-2620>

АНАЛІЗ ФІНАНСУВАННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ

*N. Kulchytska,
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Fundamental
and Special Disciplines, Chortkiv Educational and Scientific Institute of
Entrepreneurship and Business, Chortkiv*

ANALYSIS OF MUNICIPAL EDUCATION FINANCING IN THE CONTEXT OF INTERBUDGET TRANSFERS

У статті проведено аналіз фінансування муніципальної освіти в контексті міжбюджетних трансфертів. Зазначено, що необхідними умовами для зменшення економічної нестабільності є впровадження ефективного механізму міжбюджетного регулювання та систематизація міжбюджетних трансфертів. Доведено, що фінансове становище органів місцевого самоврядування в значній мірі залежить від міжбюджетних трансфертів, що

можна підтвердити ситуацією у сфері фінансового забезпечення муніципального розвитку.

В статті викладено концептуальні основи механізму регулювання міжбюджетних відносин із позицій забезпечення фінансової стійкості місцевих бюджетів.

Акцентовано увагу на моніторингу сучасного стану міжбюджетних відносин в Україні та виявлено щорічне збільшення розміру міжбюджетних трансфертів, які надаються бюджетам об'єднаних територіальних громад у період з 2016 по 2020 рр

Систематизовано основні результати аналізу офіційних трансфертів у ТГ Київської, Одеської, Львівської та Тернопільської областей дозволили оцінити загальний рівень фінансування муніципальної освіти у кожній громаді за період з 2018 по 2023 рр.

В даному дослідженні розглянуто визначено, що важливим результатом у реформуванні фінансового забезпечення муніципальної освіти є визначення індексу фінансової спроможності шкільної освітньої мережі територіальної громади, який показує різницю між фінансуванням шкільної освіти з державного бюджету та фінансовими потребами закладів освіти, надаючи органам місцевого самоврядування можливість виявити резерви для підвищення якості освітніх послуг на муніципальному рівні та ефективного використання фінансових ресурсів.

Автором окреслені необхідні напрями вдосконалення фінансування розвитку освіти на муніципальному рівні. Практичне значення отриманих результатів полягає в формуванні відповідних рекомендацій для покращення фінансування муніципальної освіти.

The article analyzes the financing of municipal education in the context of interbudgetary transfers. It is noted that the necessary conditions for reducing economic instability are the implementation of an effective mechanism of inter-budgetary regulation and the systematization of inter-budgetary transfers. It has been

proven that the financial situation of local self-government bodies largely depends on interbudgetary transfers, which can be confirmed by the situation in the field of financial support of municipal development.

The article outlines the conceptual foundations of the mechanism for regulating interbudgetary relations from the perspective of ensuring the financial stability of local budgets.

Attention is focused on monitoring the current state of inter-budgetary relations in Ukraine and an annual increase in the size of inter-budgetary transfers provided to the budgets of united territorial communities in the period from 2016 to 2020 has been revealed

The main results of the analysis of official transfers in the TG of Kyiv, Odesa, Lviv and Ternopil regions were systematized and allowed to estimate the overall level of financing of municipal education in each community for the period from 2018 to 2023.

In this study, it was determined that an important result in reforming the financial provision of municipal education is the determination of the index of financial capacity of the school educational network of the territorial community, which shows the difference between the financing of school education from the state budget and the financial needs of educational institutions, giving local self-government bodies the opportunity to identify reserves for improving the quality of educational services at the municipal level and effective use of financial resources.

The author outlines the necessary directions for improving the financing of education development at the municipal level. The practical significance of the obtained results lies in the formation of appropriate recommendations for improving the financing of municipal education.

Ключові слова: *муніципальна освіта, міжбюджетні трансферти, базова дотація, субвенція, реверсна дотація, додаткова субвенція, освітня субвенція.*

Keywords: *municipal education, interbudgetary transfers, basic subsidy, subvention, reverse subsidy, additional subvention, educational subvention.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним з важливих завдань бюджетів територіальних громад сьогодні є забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку громади та створення міжбюджетних відносин для підвищення рівня фінансового забезпечення шляхом посилення бюджетної децентралізації. Регулювання міжбюджетних відносин має вирішальне значення у соціально-економічному розвитку, визначаючи способи розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів між різними рівнями бюджетної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні підходи до формування системи міжбюджетних відносин та розподілу трансфертів досліджували такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як В.Базилевич, О.Барановський, В.Бодрова, Т.Бондарук, О.Василик, Д.Ванькович, О.Ватаманюк, І.Волохова, А.Даниленко, В.Дем'янишин, О.Кириленко, В.Коваленко, О.Ковалюк, С.Кондратюк, В.Кравченко, М.Крупка, В.Опарін, К.Павлюк, В.Письменний, О.Підхомний, О.Романенко, С.Слухай, В.Федосов, Е.Аткінсон, Дж.Б'юкенен, А.Вагнер, Т.Веблен, Дж.Галбрейт, В.Парето, Ф.Юсті.

Однак, попри значну кількість публікацій у зазначеному напрямі дослідження все ж окремі аспекти цієї багатопланової проблеми залишаються дискусійними й потребують подальшого вивчення.

Метою статті є дослідження стану, виділення проблем та перспектив фінансування муніципальної освіти в контексті міжбюджетних трансфертів.

Виклад основного матеріалу. У контексті фінансового забезпечення розвитку муніципальної освіти важливо відзначити, що надання державної фінансової допомоги місцевим бюджетам спрямоване на забезпечення рівних можливостей доступу громадян до базових бюджетних послуг та соціальних гарантій, незалежно від їх місця проживання. Одночасно це стимулює раціональну бюджетну політику, розвиток ефективного використання місцевого податкового потенціалу та підвищення ефективності бюджетних витрат [2, с. 114].

Щодо дохідної структури місцевих бюджетів в Україні, бюджетне забезпечення здійснюється переважно через міжбюджетні трансферти, а не за рахунок власних доходів місцевих бюджетів. Таким чином, офіційні

трансфerti з Державного бюджету України є основним джерелом фінансових ресурсів місцевого самоврядування для виконання делегованих державних повноважень [13, с. 118].

Нова система фінансового вирівнювання залежить від індексу фіскальної спроможності відповідного бюджету, розрахованого на душу населення, що є нормативом середнього рівня доходу на одного жителя. При перевищенні цього рівня в 10%, 50% надлишкових доходів перераховуються до державного бюджету (зворотний грант), а при його зниженні на 10%, лише 80% від суми, необхідної для досягнення цього рівня, компенсуються з державного бюджету.

Фінансові ресурси в державі розподіляються нерівномірно як у вертикальному, так і у горизонтальному напрямках. Однак засади єдності бюджетної системи та рівність доступу громадян до послуг, фінансованих з бюджету, вимагають впровадження компенсаторних механізмів, які виправляють цю нерівномірність. Саме тому бюджети територіальних громад мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом у формі різних видів субвенцій та дотацій, що базуються на відповідних нормах Бюджетного кодексу України [1]

Внаслідок прийняття змін до Бюджетного кодексу України у грудні 2014 р. було впроваджено нову систему міжбюджетних трансфертів та бюджетного вирівнювання. Ця система включає такі основні види міжбюджетних трансфертів:

- базова дотація, яка передбачає переказ коштів з державного до місцевого бюджету для забезпечення вирівнювання податкової спроможності на відповідній території;
- субвенції;
- реверсна дотація, що передбачає переказ коштів з місцевого до державного бюджету для горизонтального вирівнювання податкової спроможності території;
- додаткові дотації.

Визначено, що розмір міжбюджетних трансфертів для кожного місцевого бюджету узгоджується з Державним бюджетом України за наявності відповідних підстав. Проте, фінансове становище органів місцевого самоврядування залишається в значній мірі залежним від міжбюджетних

трансфертів, що підтверджується ситуацією у сфері фінансового забезпечення муніципального розвитку [1].

У 2020 р. міжбюджетні трансферти отримали 1453 місцеві бюджети, що на 50 більше порівняно з 2019 р. та на 164 більше порівняно з 2018 р. Зокрема, було забезпечено перерахування трансфертів 872 бюджетам об'єднаних територіальних громад.

Загалом можна стверджувати про щорічне збільшення розміру дотацій, які надаються бюджетам об'єднаних територіальних громад у період з 2016 по 2020 рр.

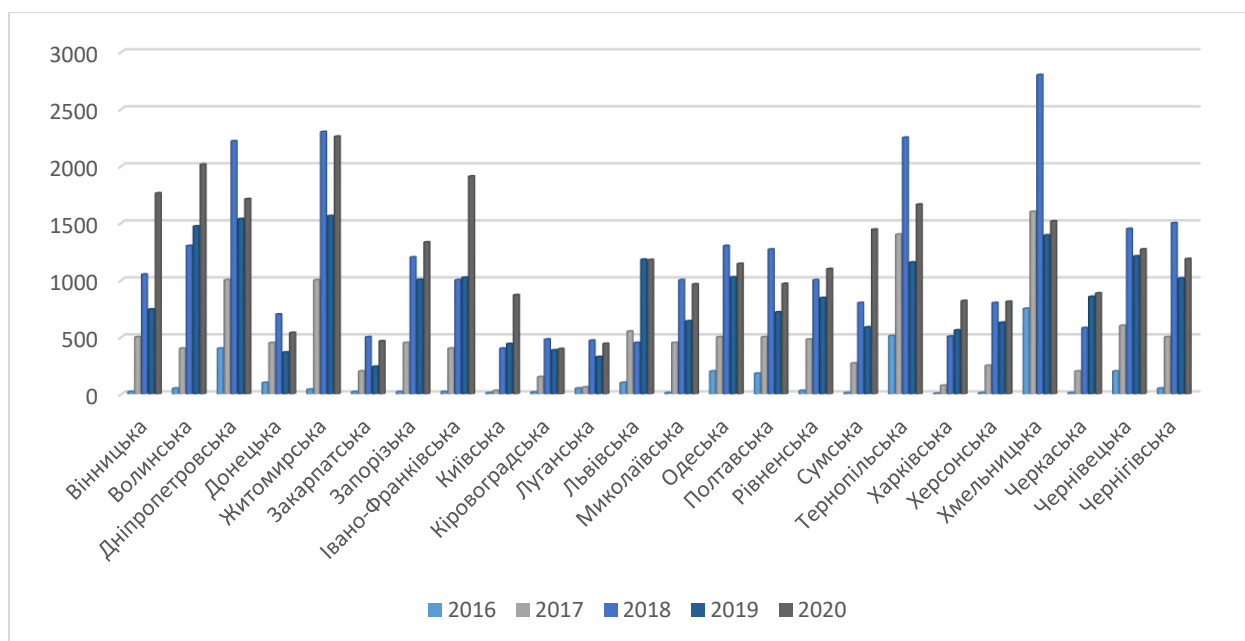

Рис.1. Міжбюджетні трансферти до ТГ за 2016-2020 рр.*

** Побудовано автором [7]*

Так, у 2016 р. базову дотацію отримали 125 ТГ, у 2017 р. – 293 ТГ, у 2018 р. – 498 ТГ. Тим часом, у 2016 р. реверсна дотація була визначена для 23 ТГ, у 2017 р. – для 48 ТГ, у 2018 р. – для 107 ТГ. Це свідчить про те, що зі зростанням кількості новостворених територіальних громад зростає потреба у підвищенні фінансової підтримки, проте також збільшилася кількість самодостатніх та фінансово незалежних територіальних громад, які стали донорами державного бюджету.

Результати аналізу офіційних трансфертів у ТГ Київської, Одеської, Львівської та Тернопільської областей дозволяють оцінити загальний рівень

фінансування муніципальної освіти у кожній громаді за період з 2018 по 2023 рр. (рис. 2)

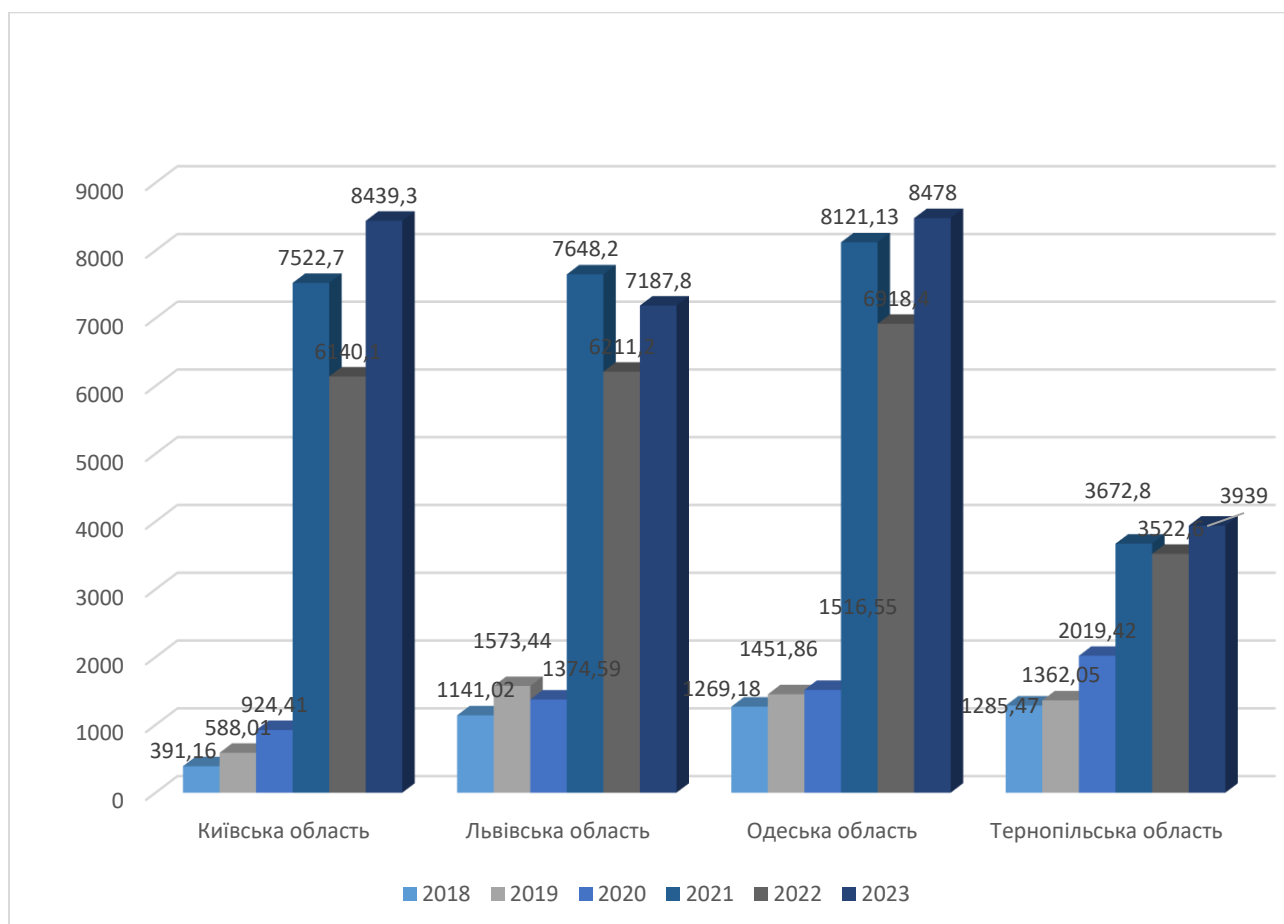

Рис. 2. Тенденція зміни обсягів офіційних трансфертів ТГ з Київської, Львівської, Одеської та Тернопільської областей за 2018–2023 рр.*

**Складено автором на основі джерела [3]*

Дослідження трансфертів Київської, Львівської, Одеської та Тернопільської областей у період з 2018 по 2023 рр. показує, що найбільші суми офіційних трансфертів отримала Тернопільська область. У 2018 р. це було 1285,4 млн грн, у 2019 р. - 1362,05 млн грн, а у 2020 р. - 2019,42 млн грн. Львівська та Одеська області займають подібний рівень отриманих трансфертів. У випадку з Київською областю менші обсяги трансфертів пояснюються меншою кількістю утворених територіальних громад.

Зокрема, в обсягах офіційних трансфертів за період 2021-2023 рр. відбулися певні зміни. У 2022 р. відбулося скорочення трансфертів через збройну агресію РФ, але у 2023 р. спостерігається позитивна динаміка.

Освітня субвенція, що з'явилася у 2015 р. в контексті реформи міжбюджетних відносин, мала призначатися для покриття поточних витрат загальноосвітніх закладів. Однак відразу почалося розширення її використання на капітальні видатки, що призвело до зменшення фінансування поточних витрат. Згодом, місцеві органи самоврядування почали спрямовувати субвенцію на інші потреби, не завжди пов'язані з основними потребами закладів освіти.

Після усвідомлення неефективного використання освітньої субвенції, уряд вніс обмеження на її використання з 2017 р. Це призвело до значних видатків у 2016 р., але з 2017 р. спостерігається тенденція до нагромадження великих залишків субвенції, які можна витратити не лише на оплату праці у майбутніх періодах.

Сума освітньої субвенції для кожного місцевого бюджету, що отримує її з державного бюджету, визначається відповідно до закону про державний бюджет України на поточний рік (рис. 3)

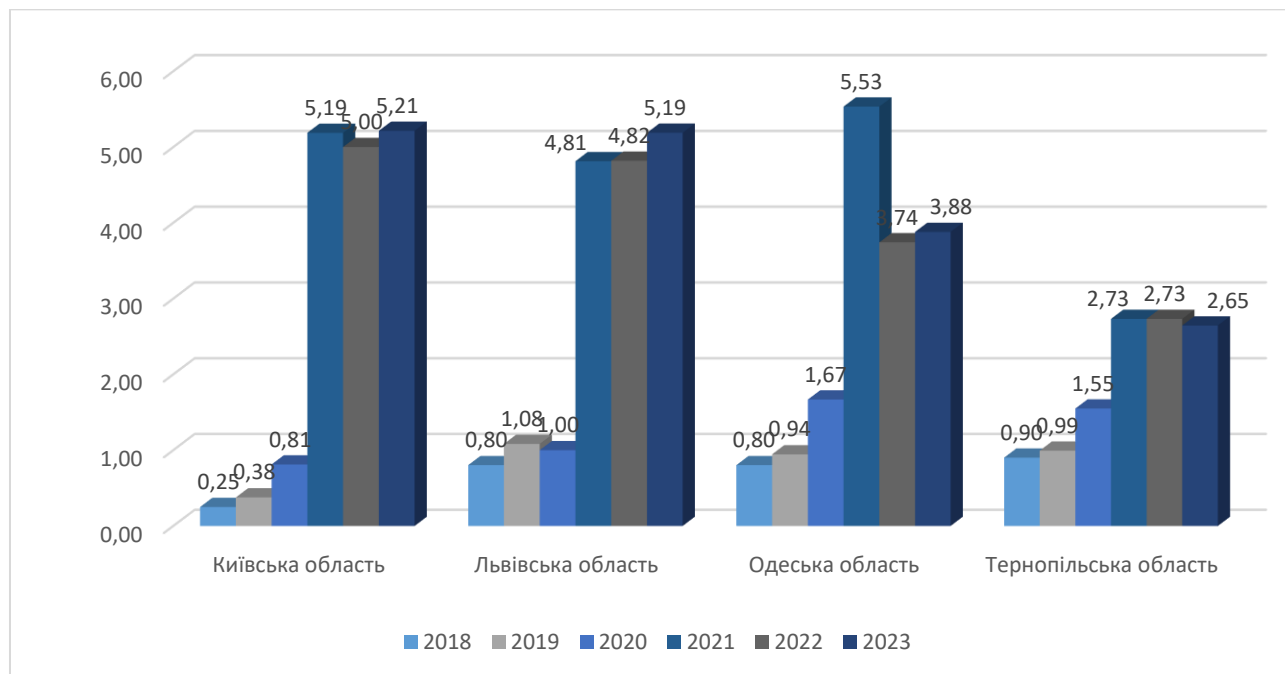

Рис. 3. Частка освітньої субвенції ТГ Київської, Львівської, Одеської та Тернопільської областей у загальному обсязі освітньої субвенції у 2018-2023 рр., %*

**Побудовано автором на основі джерела [3]*

На сьогоднішній день діє механізм розподілу обсягу освітньої субвенції між місцевими бюджетами, який був затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1088 (із змінами та доповненнями). Згідно з цим механізмом, розподіл обсягу субвенції відбувається на підставі наступних критеріїв:

1. Розрахункового показника фінансового нормативу бюджетної забезпеченості.
2. Кількості учнів у всіх типах закладів загальної середньої освіти на 5 вересня попереднього року до планового бюджетного періоду.
3. Кількості учнів групи VI на 1 січня та студентів групи VII на 1 жовтня попереднього року до планового бюджетного періоду.
4. Навчального плану.
5. Заробітної плати вчителя.
6. Корируючих коефіцієнтів [9].

Значення коригуючих коефіцієнтів переглядаються щорічно, а значення коефіцієнтів розрахункової наповнюваності класів переглядаються один раз на три роки.

У зв'язку з утворенням та ліквідацією районів згідно з постановою Верховної Ради України від 17 липня 2020 р., кількість районів зменшилась з 475 до 136 [12]. Ці зміни також вплинули на бюджетне забезпечення районів, призводячи до того, що деякі райони перестали отримувати освітню субвенцію. Деякі зміни також відбулися у формулі розподілу освітньої субвенції, зокрема у визначенні розрахункової наповнюваності класів.

Ці зміни стали результатом нового територіального поділу країни, об'єднання адміністративних одиниць, ліквідації районів, змін у статусі міст обласного підпорядкування та обмежень у загальному обсязі освітньої субвенції, які були встановлені Міністерством фінансів.

Детально розглянемо розподіл освітньої субвенції між типами закладів освіти з 01.01.2020 р. (табл. 1)

Таблиця 1. Розподіл освітньої субвенції між різними видами закладів освіти з 01.01.2020 р.*

Тип закладу освіти	Розподіл освітньої субвенції
Початкові школи, гімназії, ліцеї	Початкова школа, гімназія та ліцей є установами середньої освіти, які відповідають I, II та III ступеням відповідно. Вони забезпечують початкову, базову середню та профільну середню освіту відповідно. Ці заклади можуть існувати як окремі юридичні особи або як структурні підрозділи інших закладів освіти, таких як заклади загальної середньої освіти I–II, II–III або I–III ступенів. Для отримання субвенції не потрібно точної відповідності назви конкретного закладу загальної середньої освіти типу закладу, зазначеного у пункті 1 частини 1 статті 1032 БКУ. Враховуючи положення перехідних положень Закону про освіту, до 28 вересня 2022 р. закладам необхідно змінити назву на початкову школу, гімназію або ліцей
Навчально-виробничі комбінати	До 28 вересня 2022 р., загальноосвітні комплекси (НВК) та вечірні школи мають час для перетворення на заклади загальної середньої освіти певного типу. Стаття 50 Прикінцевих положень Бюджетного кодексу України визначає, що у 2020 р. освітня субвенція на оплату праці педагогічних працівників НВК та вечірніх шкіл буде виділятися на тих самих умовах, що й у 2019 р.
Санаторні та спеціальні школи	Зарплата педагогічних працівників у спеціальних та санаторних школах буде фінансуватися за рахунок освітньої субвенції
Школи-інтернати, колегіуми	Спеціалізовані навчальні заклади, такі як школи з поглибленим вивченням окремих предметів, гімназії (гімназії-інтернати), ліцеї (ліцеї-інтернати) та колегіуми (колегіуми-інтернати), які перебувають у власності держави або комунальної власності, рівняються з ліцеями (закладами освіти III ступеня). Протягом п'яти років, до 28 вересня 2020 р., вони повинні привести свої статuti у відповідність. В законодавстві відсутня згадка про колегіуми (колегіуми-інтернати) серед типів закладів загальної середньої освіти, які визначені у пункті 3 частини 1 статті 1032 БКУ. Однак до 28 вересня 2020 р. такі заклади можуть функціонувати. Тому на оплату праці педагогічних працівників цих закладів у 2020 р., так само як і в попередні роки, використовувалася освітня субвенція
Дитбудинки	Школи-інтернати для дітей-сиріт та тих, хто позбавлений батьківського піклування, а також для дітей, що потребують соціальної підтримки, зазнали перетворень у дитячі будинки з 31 грудня 2021 р. У 2020 р. педагогічні працівники цих закладів отримували зарплату за рахунок освітньої субвенції
Заклади професійно (професійно-технічної) освіти	Для отримання освітньої субвенції не передбачалося внесення жодних змін, крім того, що їх назву у пункті 5 частини 1 статті 1032 БКУ приведено у відповідність до вимог закону про освіту
Заклади фахової передвищої освіти, коледжі	Вищі навчальні заклади I–II рівнів акредитації, що здійснювали підготовку фахівців на рівні молодшого спеціаліста та до 2020 р. не мали статусу коледжу, тепер мають статус закладу фахової передвищої освіти. Ці заклади отримували освітню субвенцію для оплати праці педагогічних працівників, частково покриваючи витрати на здобуття повної загальної середньої освіти, згідно з пунктом 6 частини 1 статті 1032 Бюджетного кодексу України

*Складено автором

Отже, кількість закладів загальної середньої освіти не мала впливу на фінансування оплати праці педагогічних працівників через освітню субвенцію. З метою підвищення ефективності та прозорості використання ресурсів у сфері освіти, Центр соціально-економічних досліджень CASE Україна запустив онлайн-платформу для інтерактивного аналізу бюджетів освітніх закладів. Це дозволить отримати інформацію про обсяги видатків, включаючи суму витрат на зарплату педагогічному персоналу, комунальні послуги, продукти харчування, закупівлю комп'ютерного обладнання тощо.

Важливим результатом у реформуванні фінансового забезпечення муніципальної освіти є визначення індексу фінансової спроможності шкільної освітньої мережі територіальної громади [5, с. 106]. Цей індекс показує різницю між фінансуванням шкільної освіти з державного бюджету та фінансовими потребами закладів освіти, надаючи органам місцевого самоврядування можливість виявити резерви для підвищення якості освітніх послуг на муніципальному рівні та ефективного використання фінансових ресурсів. Розподіл освітньої субвенції у Територіальних Громадах Львівської, Тернопільської, Київської та Одеської областей представлено у рис 4.

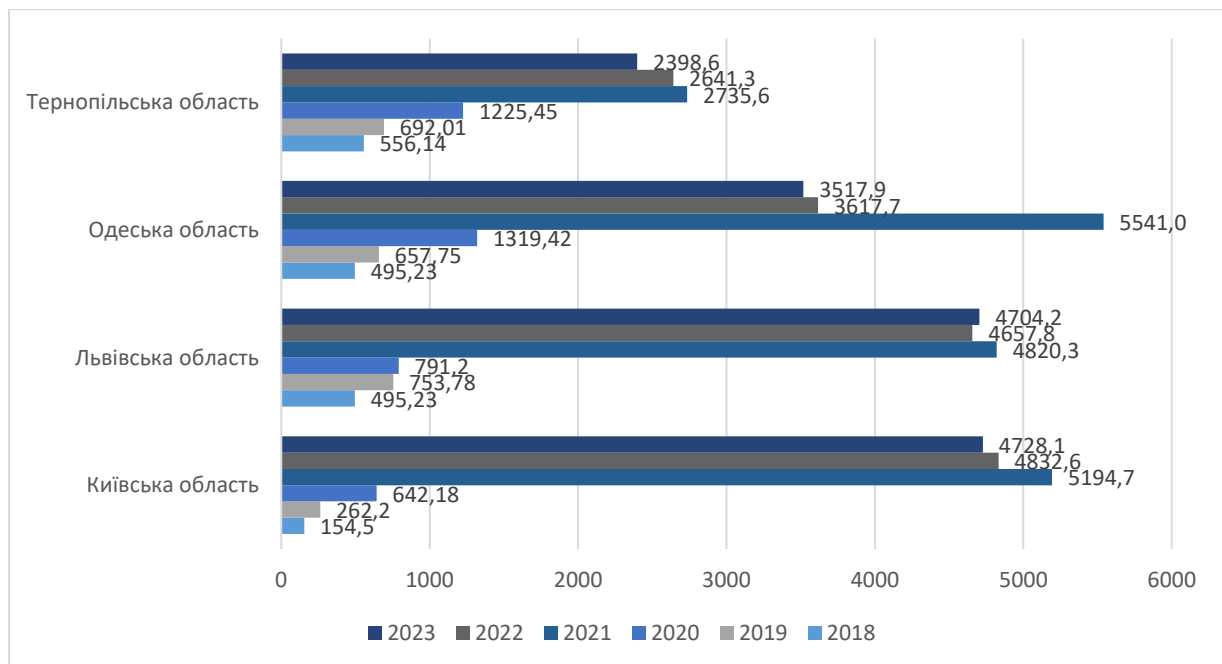

Рис. 4. Зміни в обсязі освітньої субвенції у ТГ Київської, Львівської, Одеської та Тернопільської областей за 2018–2023 р., млн грн*

**Побудовано автором на основі джерела [3]*

За 2018-2023 рр. обсяги освітньої субвенції для розвитку муніципальної освіти зростали у всіх досліджуваних областях, зокрема у 2020 р. порівняно з 2019 р. у Львівській області – 37,42 млн грн (4,9%), у Тернопільській області – на 533,44 млн грн (77,08%), у Київській області – на 379,98 млн грн (144,9%), у Одеській області – на 661,67 млн грн (100,6 %). У 2021 р. обсяг фінансування освіти через субвенцію у Київській області становив 5194,7 млн грн, у Львівській області – 4820,3 млн грн, в Одеській області – 5541,5 млн грн, у Тернопільській області – 2735,6 млн грн. При цьому фактичне фінансування запланованих видатків з державного бюджету України за освітньою субвенцією здійснювалося практично в повному обсязі, однак починаючи з 2022 р. обсяг освітніх субвенцій по всіх областях скоротився.

Щодо забезпечення функціонування муніципальної освіти вагоме значення в контексті фінансової складової має субвенція з місцевого бюджету на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» (табл. 2).

Таблиця 2. Сума субвенцій з бюджетів місцевого рівня для забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти за програмою «Нова українська школа» в Київській, Львівській, Одеській та Тернопільській областях за 2018-2021 рр.*

Область	Обсяг субвенції, млн грн				Частка субвенції у загальному обсязі субвенції на НУШ,%				Абсолютне відхилення					
									Обсягу субвенції до попереднього періоду			Частки субвенції до попереднього періоду		
	2018	2019	2020	2021	2018	2019	2020	2021	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020
Київська	2,97	5,07	11,73	46,1	0,27	0,42	1,11	3,24	2,10	6,66	34,37	0,14	0,69	2,14
Львівська	10,16	12,48	18,18	50,9	0,94	1,03	1,72	3,58	2,32	5,70	32,72	0,09	0,69	1,87
Одеська	8,70	8,85	12,79	59,07	0,80	0,73	1,21	4,16	0,15	3,94	46,28	-0,07	0,48	2,95
Тернопільська	11,18	9,79	27,61	16,6	1,03	0,81	2,60	1,17	-1,39	17,82	-11,01	-0,23	1,80	-1,44

**Складено автором на основі джерела [3]*

Субвенції з місцевих бюджетів призначаються іншим місцевим бюджетам для підтримки впровадження програми «Нова українська школа», зокрема для забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти. У різних

областях України такі субвенції мають різну частку, проте їх абсолютна сума зазвичай зростає, за винятком окремих років, коли спостерігається зменшення.

У 2022 р. через події, пов'язані з агресією з боку рф, частину субвенції, призначеної для програми «Нова українська школа», перерозподілили на потреби оборони. Це призвело до недостатнього фінансування закладів освіти, що вже розпочали впровадження цієї реформи, із засобами навчання, кваліфікаційного підвищення для вчителів та забезпечення пілотних класів [8]. Проте у вересні 2023 р. уряд відновив фінансування програми, виділивши кошти на закупівлю засобів навчання для учнів, кваліфікаційне підвищення вчителів та забезпечення пілотних класів.

Додатково до програми «Нова українська школа», уряд реалізує програму «Спроможна школа для кращих результатів», спрямовану на створення комфортних та безпечних умов у навчальних закладах. Ця програма включає в себе проведення ремонтних робіт, завершення будівництва, закупівлю обладнання та оновлення навчальних кабінетів шкіл.

Субвенція буде надаватися за такими умовами:

1. Учніська кількість в базових освітніх закладах (без урахування філій) має бути не менше 200 осіб для загальноосвітніх закладів та не менше 350 осіб для інших типів освітніх закладів.

2. Реалізація проєкту повинна включати спільне фінансування з місцевих бюджетів, як передбачено в пункті 4 цих умов. При цьому не можуть використовуватися кошти з Державного фонду регіонального розвитку або міжбюджетні трансферти з Державного бюджету до місцевих бюджетів, включаючи залишки субвенцій з попередніх років.

3. Перше фінансування має бути здійснене за рахунок місцевого бюджету як частка спільного фінансування.

4. Реалізація проєкту має завершитися до кінця поточного року.

5. Потрібна схвалена проєктна документація та позитивний висновок щодо неї, якщо проєкт пов'язаний із реконструкцією чи капітальним ремонтом [9].

Для обласних бюджетів і бюджетів міських територіальних громад з населенням понад 40000 осіб на 1 січня 2020 р. субвенція не може перевищувати 70% від загальної суми проєкту та повинна становити принаймні 30% від коштів місцевого бюджету.

Для бюджетів міських територіальних громад з населенням менше 40 тис осіб на 1 січня 2020 р., а також для селищних та сільських територіальних громад, субвенція не може перевищувати 90% від загальної суми проєкту та повинна становити принаймні 10% від коштів місцевого бюджету.

У 2020 р. в цілому було асигновано 2500 млн грн на виконання програми «Спроможна школа», включаючи 500 млн грн з загального фонду та 2000 млн грн зі спеціального фонду. У 2021 р. виділено 1000 млн грн, а у 2022 р. – 412,1 млн грн [9].

Згідно з ч.4 ст. 103 Бюджетного кодексу України та пунктом 3 Порядку та умов залишки коштів за освітньою субвенцією на кінець бюджетного періоду залишаються на рахунках відповідних місцевих бюджетів і можуть бути використані у наступному бюджетному році на цільове призначення, зокрема на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників та на оновлення матеріально-технічної бази закладів та установ освіти державної та комунальної власності. Згідно з пунктом 8 Порядку та умов відповідним місцевим радам надано право:

1. Передавати гроші з субвенції та залишки субвенції з попередніх років у формі міжбюджетних переказів до інших місцевих бюджетів.

2. Розподіляти кошти субвенції всередині відповідного місцевого бюджету між різними видами закладів освіти та установ освіти для забезпечення повної виплати обов'язкових заробітних плат для педагогічних працівників.

3. Розподіляти залишки субвенції на кінець бюджетного періоду згідно з відповідними рішеннями. Крім того, можна планувати та здійснювати оплату поточних та капітальних витрат закладів освіти, зазначених у статті 1032

Бюджетного кодексу України, включаючи відшкодування бюджетних зобов'язань минулих років, які були зареєстровані в органах Казначейства [4].

Таким чином, засновники мають право розподіляти освітню субвенцію та її залишки між відповідними закладами та установами освіти з метою забезпечення повного обсягу обов'язкових виплат на оплату праці з нарахуваннями педагогічним працівникам. Розподіл субвенції з місцевих бюджетів для виконання переданих видатків у сфері освіти територіальним громадам областей Київської, Львівської, Одеської та Тернопільської у 2018–2023 роках детально представлено в рис. 5.

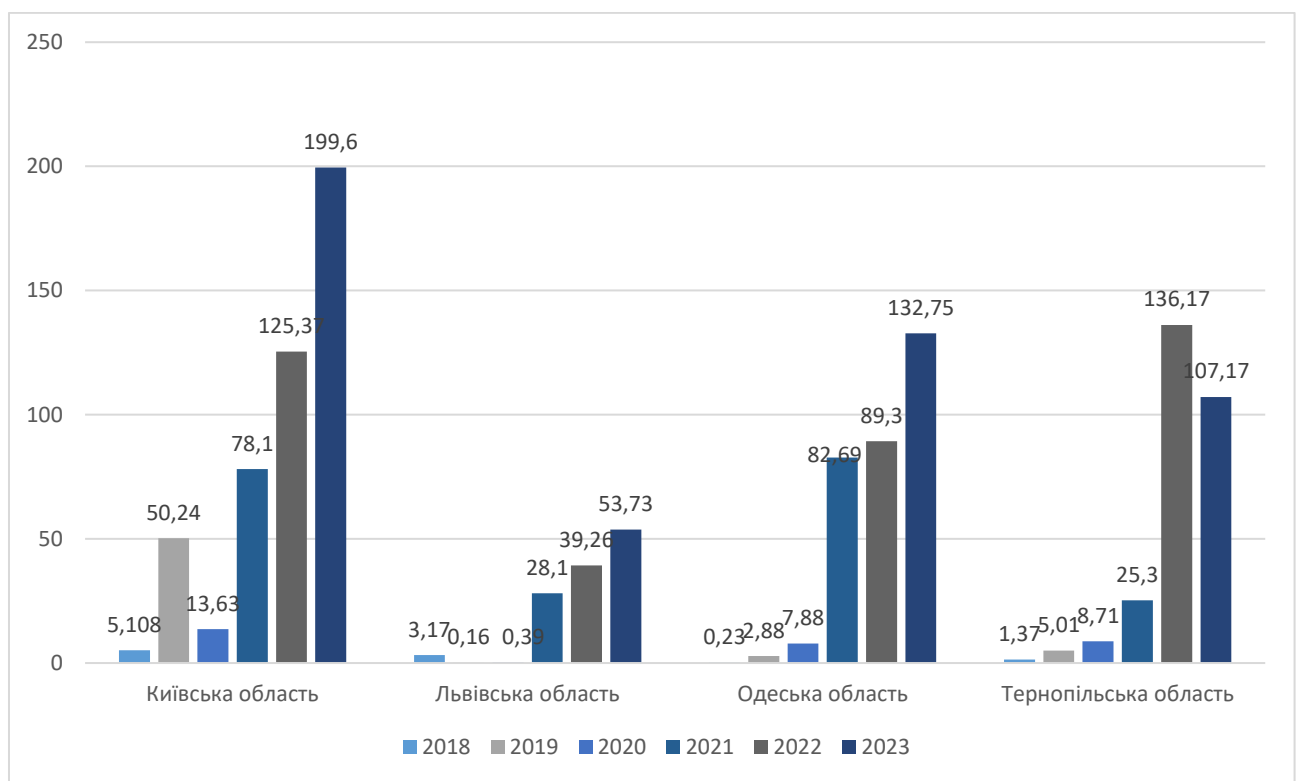

Рис 5. Перерозподіл субвенції з місцевих бюджетів для фінансування передбачених витрат у сфері освіти на територіальні громади Київської, Львівської, Одеської та Тернопільської областей у 2018-2023 рр., млн грн*

**Побудовано автором на основі джерела [3]*

Зважаючи на інформацію, наведену на рис. 5, важливо відзначити, що найбільший обсяг субвенції з місцевих бюджетів на здійснення переданих видатків у сфері освіти спостерігався у ТГ Київської області у 2019 р. - 50,24 млн грн, у ТГ Одеської області у 2021 р. - 82,69 млн грн. У Львівській області обсяг даної субвенції становив 0,16–53,73 млн грн, зростання якого було

зумовлене збільшенням кількості ТГ. Щодо Тернопільської області, спостерігалось зростання у 2018 р. - 1,37 млн грн, у 2019 р. - 5,01 млн грн, у 2020 р. - 8,71 млн грн, у 2021 р. - 25,3 млн грн, у 2022 р. - 136,17 млн грн, а у 2023 р. - 107,17 млн грн, при цьому відбулося скорочення зумовлене активними військовими діями.

Щодо залишків коштів освітньої субвенції, що утворився на початок бюджетного періоду у територіальних громадах, детальний аналіз наведений на рис. 6.

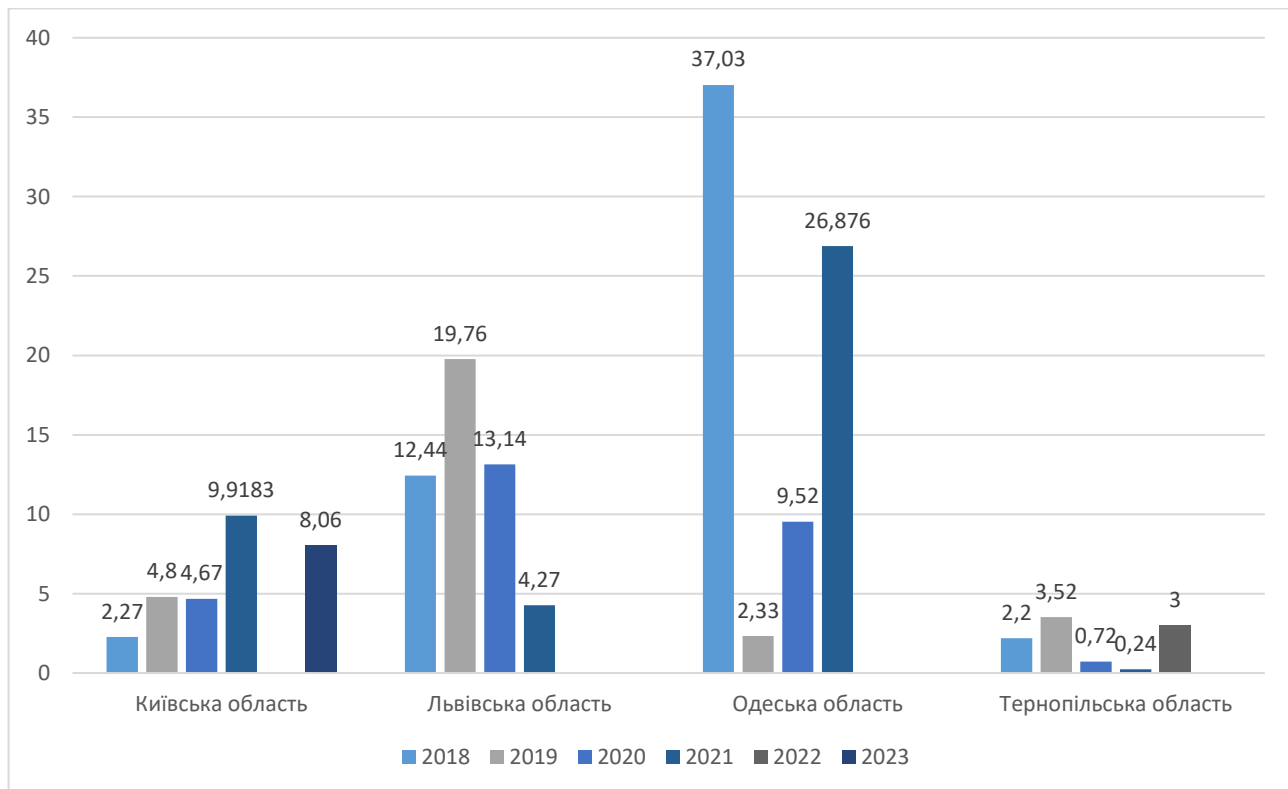

Рис. 6. Сума залишку освітньої субвенції на початок бюджетного періоду, у місцевих громадах Київської, Львівської, Одеської та Тернопільської областей у 2018-2023 рр., млн грн*

**Побудовано автором на основі джерела [3]*

Обсяг невикористаних коштів освітньої субвенції був найменшим у ТГ Київської області, який становив між 2,27 та 9,9183 млн грн, та ТГ Тернопільської області – між 0,24 та 3,52 млн грн. У ТГ Львівської області залишок коштів освітньої субвенції склав у 2018 р. – 12,44 млн грн, у 2019 р. – 19,76 млн грн, у 2020 р. – 13,14 млн грн, та в 2021 р. – 4,27 млн грн. У 2018 р. у ТГ Одеської області обсяг цієї субвенції склав 37,03 млн грн, що було

обумовлено наявністю невикористаних сум освітньої субвенції у різних територіальних громадах.

У забезпеченні функціонування муніципальної освіти відіграє важливу роль надання освітніх послуг особам з особливими освітніми потребами. Постановою КМУ від 14.02.2017 р. № 88 затверджено Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами. Відповідні зміни у 2021 р. стосовно використання цих коштів передбачають, що залишки коштів субвенції 2019 р., які були призначені на оснащення кабінетів інклюзивно-ресурсних центрів та не використані у 2020 р., спрямовуються у 2021 р. на закупівлю обладнання для оснащення цих кабінетів [8] (рис.7).

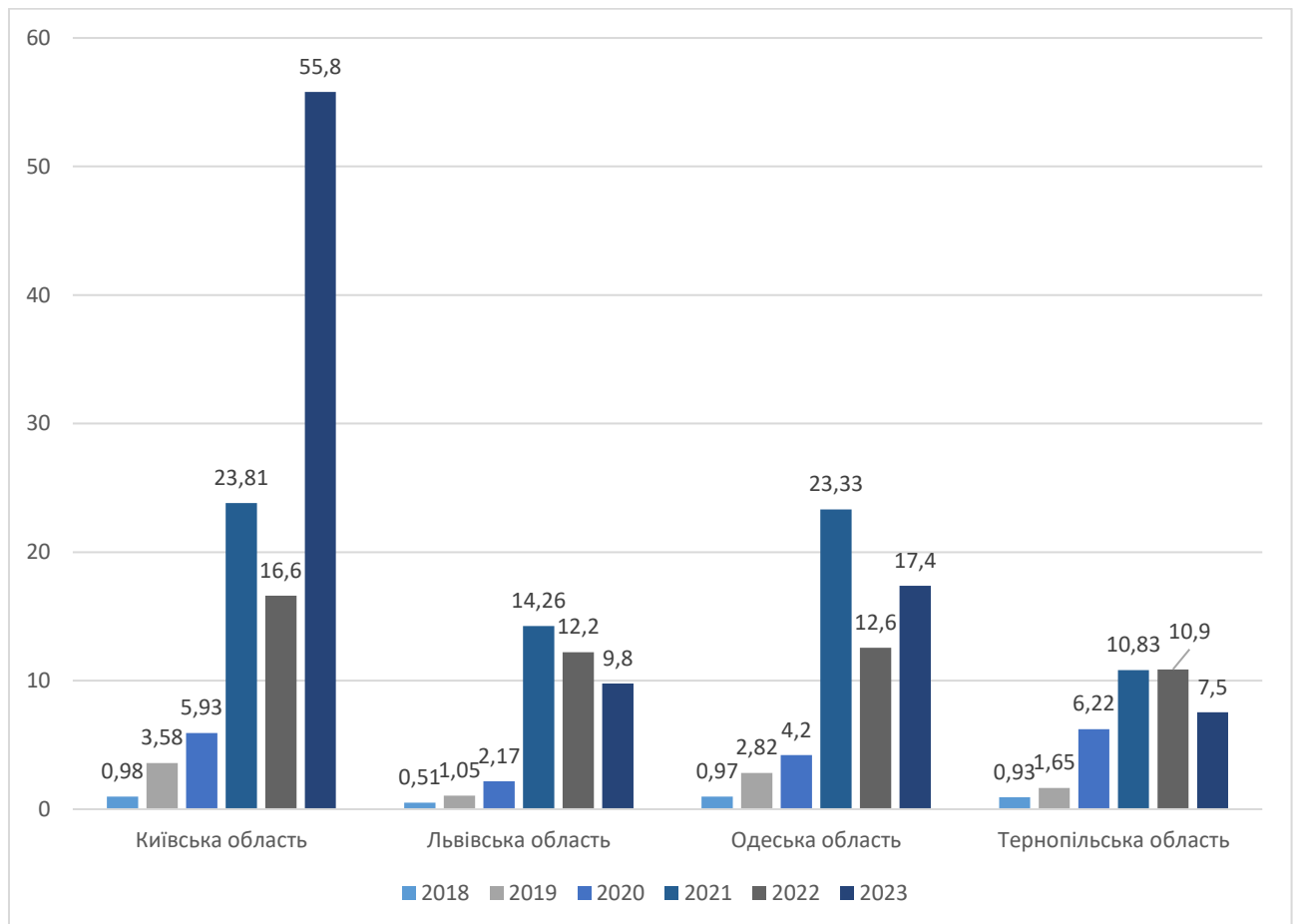

Рис.7. Перерозподіл субвенцій з місцевих бюджетів для забезпечення державної підтримки особам з особливими освітніми потребами у ТГ Київської, Львівської, Одеської та Тернопільської областей у період 2018-2023 рр.

**Побудовано автором на основі джерела [3]*

У регіонах Київської, Львівської та Одеської областей спостерігається збільшення обсягів субвенції, що свідчить про позитивну динаміку. У 2021 р. в Тернопільській області було використано 10,83 млн грн. Однак сума субвенції з місцевих бюджетів на підтримку осіб з особливими освітніми потребами є недостатньою для забезпечення відповідних умов для таких учнів. У 2023 р. субвенція складала сукупно 55,8 млн грн у Київській області, 9,8 млн грн у Львівській, 17,4 млн грн у Одеській та 7,5 млн грн у Тернопільській [10].

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Хоча бюджетне фінансування розвитку муніципальної освіти здійснюється через відповідні субвенції, позитивна динаміка не забезпечує належних умов і стимулів для педагогів та учнів. Тому необхідні наступні зміни для вдосконалення фінансування розвитку освіти на муніципальному рівні з урахуванням таких особливостей:

- система адміністративних одиниць наразі є стабільною, і будь-які трансформації, якщо вони відбудуться, будуть локальними і індивідуальними;
- методика прогнозування чисельності учнів вважається достатньою для потреб міністерства освіти і науки України;
- всі підготовчі роботи Міністерства мають бути завершені до початку бюджетного процесу на наступний рік;
- необхідно переглянути формулу розподілу коштів освітньої субвенції, враховуючи великі територіальні громади, великі міста з великими школами та класами, регіональні нормативи витрат для різних типів громад, навчальні плани для загальної та спеціальної освіти, а також коефіцієнти для групування класів та розміри груп в школах-інтернатах.

Література

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2456-VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Герчинський Я. Фінанси освіти в Україні: окремі стратегічні питання. Київ: Юстон, 2017. 152 с. URL: <http://education-ua.org/ua/analytics/1040-finansi-osviti-v-ukrajini-okremi-strategichni-pitannya>.
3. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua>
4. Детальні роз'яснення про використання залишків коштів за освітньою субвенцією надані листом МОН від 28.04.2021 № 1/11-2907. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/60a/e3b/ded/60ae3bded65b3401240392.pdf>
5. Коваленко С.О. Фінансування видатків на освіту в умовах децентралізації. *БізнесІнформ*. 2017. № 8. С. 105-109.
6. Коверник Н. В. Оптимальні шляхи фінансового забезпечення освіти в Україні. *Економічний вісник університету*. 2015. Вип. 27/1. С. 178–183. URL: <http://ephsheir.phdpu.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/1637/30.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
7. Офіційний сайт Державної казначейської служби України URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>
8. Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»: Постанова Кабінету Міністрів України України від 4 квітня 2018 р. № 237, від 27 лютого 2019 р. № 130, від 12 лютого 2020 р. № 105 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/237-2018-%D0%BF#Text>
9. Про внесення змін до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів»: Постанова Кабінету Міністрів України від

28.04.2021 р. № 441. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/441-2021-%D0%BF#Text>

10. Про внесення змін до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.05.2021 р. № 477. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-%D0%BF#Text>

11. Про внесення змін до формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.02.2020 р. № 114. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-2020-%D0%BF#Text>

12. Про утворення та ліквідацію районів: Постанова Кабінету Міністрів України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 33, ст.235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>

13. Londar S., Gapon V., Lytvynchuk A., Tereshchenko H., Londar L. School Education Financing in the Context of Decentralization: Cases of Ukraine. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2022. Vol. 14. № 3. P. 101-125.

14. Zbarazskaya L., Erfort O., Erfort I. Financing higher education in Ukraine: The binary model versus the diversification model. *International Journal of Educational Development*. 2016. № 49. P. 330-335.

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), “Budget Code of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (Accessed 15 April 2024).

2. Herchyns'kyj, Ya. (2017), *Finansy osvity v Ukraini: okremi stratehichni pytannia* [Finances of education in Ukraine: certain strategic issues], Yuston, Kyiv, Ukraine, available at: <http://education-ua.org/ua/analytics/1040-finansi-osviti-v-ukrajini-okremi-strategichni-pitannya> (Accessed 15 April 2024).

3. State budget web portal for citizens (2024), available at: <https://openbudget.gov.ua> (Accessed 15 April 2024).

4. Ministry of Education and Science of Ukraine (2021), “Detailed explanations on the use of the remaining funds under the educational subvention”, available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/60a/e3b/ded/60ae3bded65b3401240392.pdf> (Accessed 15 April 2024).

5. Kovalenko, S.O. (2017), “Funding of education expenses in conditions of decentralization”, *BiznesInform*, vol. 8, pp. 105-109.

6. Kovernyk, N. V. (2015), “Optimum ways of financial provision of education in Ukraine”, *Ekonomichnyj visnyk universytetu*, vol. 27/1, pp. 178–183, available at: <http://ephsheir.phdpu.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/1637/30.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Accessed 15 April 2024).

7. State Treasury Service of Ukraine (2024), available at: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> (Accessed 15 April 2024).

8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), Resolution “The procedure and conditions for providing subventions from the state budget to local budgets for the provision of high-quality, modern and affordable general secondary education "New Ukrainian School”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/237-2018-%D0%BF#Text> (Accessed 15 April 2024).

9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution “On making changes to the Procedure and conditions for providing subventions from the state budget to local budgets for the implementation of the program "Efficient school for better results”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/441-2021-%D0%BF#Text> (Accessed 15 April 2024).

10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution “On making changes to the Procedure and conditions for providing subventions from the state budget to local budgets for providing state support to persons with special educational needs”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-%D0%BF#Text> (Accessed 15 April 2024).

11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Resolution “On making changes to the formula for the distribution of educational subvention between local budgets”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-2020-%D0%BF#Text> (Accessed 15 April 2024).

12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Resolution “About the formation and liquidation of districts”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (Accessed 15 April 2024).

13. Londar, S., Gapon, V., Lytvynchuk, A., Tereshchenko, H. and Londar, L. (2022), “School Education Financing in the Context of Decentralization: Cases of Ukraine”, *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, vol. 14, no. 3, pp. 101-125.

14. Zbarazskaya, L., Erfort, O. and Erfort, I. (2016), “Financing higher education in Ukraine: The binary model versus the diversification model”, *International Journal of Educational Development*, vol. 49, pp. 330-335.

Стаття надійшла до редакції 24.04.2024 р.